

“พื้นที่แสดง” ของเยาวชน (กลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง): แนวทางร่วมของคนทำงาน

วิชยา โกมินทร์¹

---

¹ นักวิจัย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความนำ

ข้อมูลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.2550) พบว่าเด็กและเยาวชนอายุ 7-18 ปี ที่ถูกจับกุมและส่งเข้าสถานพินิจเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ ตั้งแต่ปีพ.ศ.2540 - 2550 มีจำนวนเพิ่มขึ้น จาก 30,668 คน ในปี 2540 เป็นจำนวนถึง 51,128 คน ในปี 2550 หรือ มีจำนวนสูงขึ้นถึงร้อยละ 66.71 และเมื่อพิจารณาถึงข้อมูลของฐานความผิดที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความรุนแรงในเยาวชน คือ การกระทำความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ซึ่งได้แก่ การใช้กำลังทำร้ายคนอื่น การทำร้ายคนอื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายและจิตใจ การทำร้ายคนอื่นจนเป็นเหตุ ให้ได้รับอันตรายสาหัสและการทำร้ายคนอื่นจนถึงแก่ความตาย จะเห็นว่ายอดของจำนวนเยาวชนที่กระทำความผิดเหล่านี้มีจำนวนสูงขึ้นจนน่าตกใจ คือ จากปีพ.ศ.2540 ซึ่งมีเยาวชนถูกส่งตัวเข้าสถานพินิจทั้งสิ้นจำนวน 1,985 คน ได้เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 292.14 เป็น 7,784 คน ในปีพ.ศ.2550

สถานการณ์ความเสี่ยงและความรุนแรงที่เกิดขึ้น เป็นที่สนใจของบุคคลทั่วไปและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมา เมื่อเกิดเหตุการณ์เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง หลายหน่วยงานได้ระดมสรรพกำลังและความสามารถในการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ของกลุ่มเยาวชนมาโดยตลอด แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าสถานการณ์ดังกล่าว กลับไม่มีทีท่าว่าจะหายไปจากสังคมไทยและยิ่งนับวัน จะใช้ความรุนแรงในลักษณะ ที่หนักหน่วงมากยิ่งขึ้น ในขณะที่ความสนใจในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเยาวชน กลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงในด้านต่างๆ ได้รับความสนใจน้อย ซึ่งทำให้องค์ความรู้ในการทำงานเพื่อพัฒนาป้องกันและแก้ไขปัญหาของเยาวชนกลุ่มนี้มีอย่างจำกัดด้วย

งานศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงในเยาวชน : ความชุกและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ของ ศ.พญ. อุมมาพร ตรังคสมบัติ (2541) ที่ศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชนที่อาจนำไปสู่อุบัติเหตุ การใช้ยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์และพฤติกรรมก้าวร้าวทั้งต่อตนเองและคนอื่น ๆ ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 9,003 คน จากทั่วประเทศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวนถึงร้อยละ 31.3 เคยเกี่ยวข้องกับเรื่องทะเลาะวิวาทชกต่อยอย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิตที่ผ่านมา ร้อยละ 9.3 ระบุว่าตนเองเคยได้รับบาดเจ็บจากการทะเลาะวิวาทชกต่อยจนต้องเข้ารับการรักษาจากแพทย์ ร้อยละ 18.4 เคยพกอาวุธอย่างน้อยหนึ่งครั้งโดยอาวุธที่พกได้แก่ มีด มีดโกนและคัตเตอร์ นอกจากนี้พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีการวิวาทชกต่อย และพกพาอาวุธมากที่สุด โดยเริ่มตั้งแต่อายุ 15-16 ปี นอกจากนี้ เยาวชนเหล่านี้ยังมีพฤติกรรมเสี่ยงอย่างอื่นร่วมด้วย เช่น ใช้แอลกอฮอล์ เที่ยวในสถานบันเทิง พกพาอาวุธ อยากร่วมตัวตาย หนีออกจากบ้าน มีเพศสัมพันธ์ ขับรถผาดโผน และใช้ยาเสพติด เป็นต้น

นอกจากนี้ ข้อมูลจากโครงการ Child Watch โดยสถาบันรามจิตติ (ผู้จัดการรายวัน. 2550) ที่สำรวจเยาวชนระดับชั้นมัธยมศึกษาจำนวน 70,000 คนทั่วประเทศ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2550 ยังพบว่า เยาวชนเหล่านั้นถึงร้อยละ 9-10 ถูกกระทำรุนแรง ซึ่งมีทั้งที่กระทำแก่ร่างกายที่ ดร.อมรวิรัช นาครทรรพ ผู้อำนวยการสถาบันรามจิตติ สรุปว่ามีทั้ง “ตบ ตี ตะ ตีบ” และการทำร้ายกันทางคำพูดและทำร้ายจิตใจ และความรุนแรงดังกล่าวยังเกิดขึ้นกับกลุ่มเยาวชนหญิงเพิ่มมากขึ้นด้วย

กล่าวได้ว่า แม้ปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในเยาวชนในประเทศไทยมีหลักฐานให้เห็นเด่นชัดทั้งทางหน้าหนังสือพิมพ์ งานวิชาการ

และสถิติต่างๆ ของผู้ที่เกี่ยวข้อง และประเด็นเรื่องความรุนแรงจะได้รับความสนใจจากกลุ่มคนทำงานที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต แบบแผนพฤติกรรมรวมทั้งวิถีคิด ค่านิยมและวัฒนธรรมย่อยของเยาวชนเหล่านั้นในประเทศไทยยังมีอยู่อย่างจำกัด² จึงเป็นเรื่องที่ไม่น่าแปลกใจที่ว่าการทำงานกับเยาวชนกลุ่มนี้จึงได้ถือได้ว่าเป็นงานปราบปรามที่กลุ่มคนทำงานกับเยาวชนเห็นร่วมกันว่าเป็นการทำงานที่ยาก และโดยทั่วไปกลุ่มคนทำงานกับเยาวชนชื่นชอบที่จะเยาวชน มีความสามารถ มีใจและมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามคาดหวังของสังคมมากกว่า

บทความเรื่อง “พื้นที่แสดง” ของเยาวชน(กลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง): แนวทางร่วมของคนทำงาน ฉบับนี้เป็นบทความที่เขียนขึ้นเพื่อเสนอแนวทางการทำงานกับเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงโดยเฉพาะกลุ่มที่มีความเสี่ยงที่จะเกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติด และเป็นบทความที่เขียนขึ้นจากการสรุปความจากข้อค้นพบที่สำคัญของการศึกษาในโครงการ “รูปแบบการทำงานกับเยาวชนพฤติกรรมเสี่ยง”³ ที่ทางสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัยร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ดำเนินการศึกษาขึ้นในปี พ.ศ. 2551 โดยใน

² งานการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมกลุ่มย่อยของเยาวชนที่ชื่นชอบมอเตอร์ไซค์ป่นดคา ซ้านาญสุข (2551) ในหนังสือ เร่ง รัก รุนแรง โลกของชายนัก เป็นงานศึกษาเกี่ยวกับเยาวชนที่มีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมของเยาวชนที่น่าสนใจที่สุดเล่มหนึ่งในเมืองไทยในขณะที่ยังเขียนบทความนี้

³ โครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการทำงานกับเยาวชนพฤติกรรมเสี่ยง” ที่สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ดำเนินการศึกษาขึ้นในปี พ.ศ. 2551 โดยโครงการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาวิธีการทำงานเพื่อป้องกันและพัฒนาเยาวชนของผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 กลุ่ม ทำงานในสี่ภูมิภาคในประเทศไทย โดยผู้เขียนทำหน้าที่เป็นนักวิจัยหลักและมีนักวิจัยร่วมอีก 4 ท่าน ได้แก่ บวร ทรัพย์สิงห์ ศยามล เจริญรัตน์ ปรีชา อุทศน์ และคณิน เชื้อดวงมุข

ส่วนของบทความนี้ต้องการที่จะสรุปให้เห็นลักษณะการทำงานกับเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงที่เกิดขึ้นในภูมิภาคต่างๆ ในการศึกษาครั้งนี้ โดยในบทความได้แบ่งการนำเสนอออกเป็นสามส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการนำเสนอ นิยามความหมายของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงและสถานการณ์ปัญหาเยาวชนที่พบในงานวิจัย ส่วนที่สองเป็นการนำเสนอลักษณะการทำงานของ กลุ่มทำงานที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนพฤติกรรมเสี่ยง และส่วนสุดท้ายเป็น ข้อคิดเห็นของผู้เขียนบทความเกี่ยวกับการทำงานกับเยาวชนพฤติกรรมเสี่ยง

นิยาม “เยาวชนพฤติกรรมเสี่ยง” นิยามจากกลุ่มคนทำงาน

โครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการทำงานกับเยาวชนพฤติกรรมเสี่ยง” ที่เป็นที่มาของบทความชิ้นนี้เป็นโครงการวิจัยที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของชุดโครงการจัดการความรู้เชิงปฏิบัติการเรื่องเยาวชนพฤติกรรมเสี่ยงของส่วนพัฒนาและประสานการป้องกันยาเสพติด ป.ป.ส. ที่มีวัตถุประสงค์หลักที่จะสร้าง “ชุดความรู้” ในการทำงานกับเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในที่อาจจะ มีอยู่น้อยในสังคมไทยและเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานให้กับเจ้าหน้าที่ ป.ป.ส. และคนทำงานกับเยาวชน ดังนั้นในบทความ ชิ้นนี้ ผู้เขียนจึงได้นิยามศัพท์ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องคือ “เยาวชนพฤติกรรมเสี่ยง” ตามโครงการจัดการความรู้เรื่องเยาวชนพฤติกรรมเสี่ยง⁴

⁴ การนิยาม “เยาวชนพฤติกรรมเสี่ยง” ที่ใช้ในโครงการจัดการความรู้เรื่องการทำงานกับเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง ป.ป.ส. ในครั้งนี้ ดำเนินการโดย ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อค้นหาแนวทางการปฏิบัติงานที่เหมาะสม สำหรับเยาวชนที่มีความเสี่ยงสูง ของส่วนพัฒนาและประสานการป้องกันยาเสพติด ป.ป.ส. ที่ โรงแรมเดมาพาวีเลียน กทม. วันที่ 25-26 เม.ย. 2550. ซึ่งประกอบด้วยกลุ่ม “คนทำงานกับเยาวชนพฤติกรรมเสี่ยง” ทั้งภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน”

เยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง หมายถึง เยาวชนช่วงอายุ 13-18 ปี ที่มีลักษณะส่วนตัว พฤติกรรม โอกาสและเงื่อนไขปัจจัยในการใช้ชีวิต เช่น พื้นที่ กลุ่มเพื่อน หรือตกอยู่ในสภาวะการณ์ที่มีแนวโน้มเข้าสู่ การเสพยาเสพติดมากกว่าเยาวชนกลุ่มอื่น ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งลักษณะพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชนไทยเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มที่อยู่ในภาวะวิกฤติ คือ เยาวชนที่ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ในชีวิตอย่างโดดเดี่ยว โดยขาดกลไกประคับประคอง ได้แก่ กลุ่มเร่ร่อน ถูกลวงละเมิด ทารุณ บังคับใช้แรงงาน กัมพูชา หนีภัยสงคราม ธรรมชาติ อุบัติเหตุหรือได้รับความรุนแรง โดยปราศจากกลุ่มองค์กร ผู้ปกครอง อุปการะเลี้ยงดู

2. กลุ่มที่อยู่ในภาวะบริโภคนิยม คือ เยาวชนที่ได้รับอิทธิพลความคิดจากกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยม จนส่งผลให้มีพฤติกรรมเที่ยวเตร่ มั่วสุม ฟุ้งเฟ้อ แสวงหาความสนุกสนาน จากการบริโภคและใช้จ่ายเกินตัว โดยขาดเป้าหมายในชีวิต

3. กลุ่มที่สังคมมองในเชิงลบ คือ เยาวชนที่มีพฤติกรรมที่นอกเหนือจากบรรทัดฐานของสังคม จนถูกสังคมตีตราในเชิงลบ เช่น เยาวชนที่อยู่ในแก๊งที่ใช้ความรุนแรง ถูกคุมประพฤติ อยู่ในกระบวนการยุติธรรมและเคยติดยาเสพติด เป็นต้น

จากการศึกษาของโครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการทำงานกับเยาวชนพฤติกรรมเสี่ยง” ของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพบว่า เยาวชนในพื้นที่ศึกษา 10 แห่งในโครงการวิจัยนี้พบว่าเยาวชนในพื้นที่ศึกษามีลักษณะการดำเนินชีวิตที่มีความ “เสี่ยง” ที่สำคัญ ได้แก่

1. ความเสี่ยงของเยาวชนเร่ร่อน พบว่า ในกลุ่มเยาวชนที่เร่ร่อนซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 6-25 ปี ไม่ได้อาศัยอยู่กับผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองเกือบทั้งหมดเป็นเยาวชนที่หนีออกจากบ้านเนื่องจากความไม่พอใจในชีวิตครอบครัวของตนเอง หรือถูกทำร้ายจากผู้ใหญ่ในครอบครัว พวกเขาดำเนินชีวิตอยู่โดยลำพังกับเพื่อนที่เป็นเด็กด้วยกัน เด็กเร่ร่อนเหล่านี้มีชีวิตที่เต็มไปด้วยความไม่ปลอดภัยและเสี่ยงในหลากหลายปัญหา ได้แก่ การเข้าไม่ถึงความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ขาดโอกาสทางการศึกษา ขาดทางเลือกในการดำเนินชีวิต อาศัยอยู่ตามลำพังกับเพื่อนเด็กด้วยกัน ในสภาพแวดล้อมที่สุ่มเสี่ยงและไม่ถูกสุขอนามัย การใช้ชีวิตกับเพื่อนที่ใช้สารเสพติด และขาดความรู้เรื่องเพศศึกษา จึงมีสถานการณ์ปัญหาเรื่องเอดส์ ยาเสพติดและอาชญากรรมมากที่สุด

2. ปัญหาเรื่องบริโภคนินยม เยาวชนในประเทศไทยในปัจจุบันใช้เวลาว่างเดินเล่นห้างสรรพสินค้า เล่นเกม ชับซีมอเตอร์ไซด์เที่ยวเล่นในเวลากลางคืนไม่เอาใจใส่ในการเรียน การมีวัสดุเครื่องมือเครื่องใช้แอลกอฮอล์ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การมีครอบครัวในขณะที่มีอายุน้อย เป็นต้น ซึ่งปัญหาเรื่องบริโภคนินยมเป็นสถานการณ์ปัญหาของเยาวชนไทยในแทบทุกพื้นที่ทั้งเมืองและชนบทซึ่งปัญหาเรื่องบริโภคนินยมดังกล่าวนี้ ส่วนหนึ่งทำให้นำสู่ปัญหาการขายบริการทางเพศทั้งในกลุ่มเยาวชนหญิงและชายเพื่อแลกกับสินค้าที่ตนเองต้องการ

3. ปัญหาเรื่องการใช้ความรุนแรง สถานการณ์การใช้ความรุนแรงในประเทศไทยนับวันจะมีมากขึ้น ที่ผ่านมาเป็นการใช้ความรุนแรงของกลุ่มเยาวชนมักปรากฏในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา หรือเยาวชนในสถานศึกษา อย่างไรก็ตามในตอนหลังการใช้ความรุนแรงของ

เยาวชนไทยได้ระบาดไปอย่างแพร่หลายไปในกลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่เป็นลูกหลานเกษตรกรที่ยากจนในภูมิภาคต่างๆของประเทศรวมทั้งในกลุ่มเยาวชนในโรงเรียนและกลุ่มเยาวชนหญิงด้วย

4. ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด เนื่องจากสภาพแวดล้อมของประเทศไทย ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งเป็นพื้นที่ที่เป็นทางผ่านของยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ยาบ้า” ที่มีการใช้อย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เป็นชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน และในสถานการณ์ที่ประเทศกำลังมีการเปลี่ยนแปลงด้วยกระแส โลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ที่ผู้นำครอบครัวทั้งพ่อแม่ต้องเดินทางออกนอกพื้นที่ไปทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว เยาวชนของไทยอยู่ในสถานการณ์ขาดความอบอุ่นและความใกล้ชิด และใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อนและสิ่งแวดลอมภายนอก “ยาบ้า” หรือแอมเฟตามีน ซึ่งเป็นยาเสพติดที่มีอันตรายและมีโทษร้ายแรง จึงเข้าใกล้และคุกคามเยาวชนไทยเป็นอย่างมาก

“ทำงาน” กับเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง

องค์กรที่ทำงานกับเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง 10 องค์กร ในโครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการทำงานกับเยาวชนพฤติกรรมเสี่ยง” มีลักษณะกลุ่มคนทำงานที่สำคัญ 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) กลุ่มที่เป็นเครือข่ายหรือเพื่อนเยาวชน และ 2) กลุ่มที่เป็นผู้ใหญ่ใจดีที่ต้องการทำงานเพื่อพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเยาวชน

กลุ่มที่เป็นเครือข่ายหรือเพื่อนเยาวชน เป็นการรวมกลุ่มของเยาวชนที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ สถานการณ์เยาวชนและสังคมไปในทิศทางเดียวกัน มารวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ในลักษณะที่เริ่มต้นแบบไม่เป็นทางการ

ซึ่งทำงานของกลุ่มเพื่อนเยาวชนเหล่านี้ในตอนแรกไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากแหล่งทุนใดเป็นพิเศษ แต่จะดำเนินกิจกรรมตามงบประมาณที่ทางกลุ่มมีซึ่งอาจจะได้จากการบริจาคของสมาชิก การอาสาด้วยแรงกาย หรือการบริจาคจากผู้ใหญ่ เป็นต้น และในตอนหลังเมื่อทางกลุ่มมีการทำกิจกรรมที่เป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น จึงได้มีการรับการสนับสนุนจากแหล่งอื่นๆ มากขึ้น

สมาชิกกลุ่มที่ร่วมกันทำงานในกลุ่มลักษณะนี้ทั้งหมดจะเป็นเพื่อนหรือพี่น้องที่สนใจการทำงานอาสาสมัครและต้องการมีส่วนร่วมในการทำงานในลักษณะกลุ่มเพื่อคนอื่น เกือบทั้งหมดประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นเยาวชนที่เคยมีประสบการณ์ในฐานะเป็น “เยาวชนนอกกรอบ” เช่น กลุ่มเครือข่ายเยาวชนจากภาคเหนือเป็นกลุ่มที่ร่วมกันของเยาวชนที่เคยเป็นนักศึกษาอาสาชีวะที่สนใจการตกแต่งรถมอเตอร์ไซด์คลาสสิกและรักการขับซิ่งรถเที่ยวเล่น กลุ่มเยาวชนภาคใต้เป็นการรวมกลุ่มของเยาวชนที่เคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติด กลุ่มเครือข่ายเยาวชนภาคอีสานเคยเป็นเยาวชนที่ไม่มีโอกาสทางการศึกษา เคยเป็นแรงงานอพยพและใช้ชีวิตช่วงเยาว์วัยในเมืองหลวงทำให้พวกเขาต้องเผชิญกับความเสี่ยงของการใช้ยาเสพติด และการพนัน

ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งเป็นการดำเนินงานโดยกลุ่มผู้ใหญ่ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้จะพบว่าผู้ใหญ่ที่ทำงานกับเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงจะเป็นกลุ่มผู้ใหญ่ที่เป็นผู้ที่ใกล้ชิดตัวเยาวชนที่เห็นความสำคัญของสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนไทยในปัจจุบัน ได้แก่ กลุ่มผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน อาจารย์ในโรงเรียน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น

การทำงานเพื่อพัฒนาเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงขององค์กรที่ศึกษาในโครงการวิจัยนี้มีรายละเอียดแนวคิด และกิจกรรมขององค์กรที่สำคัญดังนี้

ประเภทองค์กร	แนวคิดกลุ่ม	กิจกรรม
เครือข่ายเยาวชน (ภาคอีสาน)	<ul style="list-style-type: none"> ● มีคนที่ลำบากกว่าเรา ● ทำงานเป็นอาสาสมัครเพื่อยกระดับจิตใจคนทำงาน ● สร้างเยาวชนเป็นผู้นำเพื่อสร้างความเข้มแข็ง 	<ul style="list-style-type: none"> ● ค่ายพัฒนาศักยภาพ ● การสนับสนุนการก่อตั้ง ให้คำแนะนำ และเป็นพี่เลี้ยงการทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนอื่น ๆ ● การสนับสนุนงบประมาณหรือประสานแหล่งทุน
เครือข่ายเยาวชน (ภาคใต้)	<ul style="list-style-type: none"> ● รวมกลุ่มทำงานเพื่อสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> ● ค่ายพัฒนาศักยภาพ ● สร้างพื้นที่ให้เยาวชนได้แสดงกิจกรรม
เครือข่ายเยาวชน (ภาคกลาง)	<ul style="list-style-type: none"> ● เป็นคนดี มีจิตสาธารณะ ● เยาวชนชายที่เป็นคนดีเป็นแบบอย่างของลูกผู้ชาย 	<ul style="list-style-type: none"> ● ค่ายอบรมศักยภาพ ● การทำประโยชน์ให้สังคม ● ขยายเครือข่าย
เครือข่ายเยาวชน (ภาคเหนือ)	<ul style="list-style-type: none"> ● การทำประโยชน์เพื่อผู้ด้อยโอกาส 	<ul style="list-style-type: none"> ● การทำประโยชน์ให้สังคม ● รื้อฟื้นประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่น ● การถ่ายทอดประสบการณ์สู่รุ่นน้อง และคนที่สนใจ
กลุ่มเยาวชน (ภาคใต้)	<ul style="list-style-type: none"> ● เยียวยาและรักษาใจเพื่อน 	<ul style="list-style-type: none"> ● เยียวยา/การปรับเปลี่ยนแนวคิด ● สร้างความภาคภูมิใจ ● ทำงานศิลปะและเล่นดนตรี

ประเภทองค์กร	แนวคิดกลุ่ม	กิจกรรม
ชุมชน (ผู้นำหมู่บ้าน) (ภาคกลาง)	<ul style="list-style-type: none"> ● การเป็นมุสลิมที่ดี ● ยึดมั่นในหลักศาสนา 	<ul style="list-style-type: none"> ● ค่ายอบรมเยาวชน ● มุมนักเรียนช่วยแก้ปัญหา ● กิจกรรมอ่านหนังสือตามสาย ● ห้องสมุดเคลื่อนที่ ● กีฬา
เจ้าหน้าที่ สาธารณสุข (ภาคเหนือ)	<ul style="list-style-type: none"> ● การสร้างเครือข่ายเยาวชน ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ บนพื้นฐานคุณธรรม จริยธรรม ● สร้างเยาวชนให้เป็นผู้มีจิต สาธารณะ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การทำค่ายพัฒนาทักษะการเป็น ผู้นำ ● ช่วยเหลือผู้อื่น ● เปิดโอกาสให้ร่วมทำกิจกรรม ● สนับสนุนเครือข่าย
เครือข่าย เจ้าหน้าที่ตำรวจ (กรุงเทพมหานคร)	<ul style="list-style-type: none"> ● เด็กต้องได้รับการ ช่วยเหลือดูแลทุกคน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ค่ายพัฒนาศักยภาพ/ความรู้ ● การช่วยเหลือในปัจจุบัน 4 ● การให้ความรู้และทักษะที่จำเป็น ● ส่งต่อและกลับคืนสู่ครอบครัว ● การสร้างแกนนำเครือข่ายเฝ้า ระวังในชุมชน
ชุมชน (ผู้นำชุมชน (ภาคอีสาน)	<ul style="list-style-type: none"> ● งานป้องกันปัญหายาเสพติด ต้องดำเนินการพร้อม กันทั้งบ้าน ชุมชน และ เยาวชน 	<ul style="list-style-type: none"> ● สร้างสิ่งแวดล้อมปลอดภัยให้กับ เยาวชน ● เปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมหมู่บ้านร่วมกับผู้ใหญ่ ● สร้างกฎระเบียบที่เหมาะสมให้กับ เยาวชนในหมู่บ้าน
โรงเรียน (ภาคกลาง)	<ul style="list-style-type: none"> ● น้ำดีไล่น้ำเสีย ● สร้างเยาวชนที่ดีแทนเด็ก เกเร 	<ul style="list-style-type: none"> ● ค่ายพัฒนาศักยภาพ ● สร้างความเป็นผู้นำ

จะเห็นได้ว่า ในกลุ่มคนทำงานที่เป็นผู้ใหญ่มีแนวคิดการทำงานในพื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน คือ เห็นว่าเยาวชนเป็นผู้ที่ต้องได้รับการปกป้องและช่วยเหลือ เมื่อเยาวชนพฤติกรรมตนไม่เหมาะสมดำเนินชีวิตไม่ถูกต้อง เช่น ประพฤติตนเกเร ไม่ตั้งใจเรียน ไม่ดำรงตนเองตามหลักศาสนา ไม่มีความคิดเรื่องจิตสาธารณะต้องได้รับ การอบรมสั่งสอนให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง เป็นต้น ซึ่งวิธีการคิดดังกล่าว ทำให้คนทำงานมักแบ่งเยาวชนออกเป็นสองกลุ่มคือ เยาวชนที่ประพฤติตนดีและเหมาะสม คือที่ตั้งใจเรียน เชื่อฟังผู้ใหญ่ และประพฤติตนตามศาสนา กับเยาวชนเกเรหรือไม่ดีที่ไม่ตั้งใจเรียนหนังสือ ชอบเล่นเกม กีฬา การพนัน ชอบอยู่กับเพื่อนฝูง มีชีวิตสัมพันธ์กับกิจกรรมนอกเหนือหน้าที่ของตนเอง เป็นต้น ซึ่งทำให้กิจกรรมที่คนทำงานกลุ่มนี้ ดำเนินการเป็นเรื่อง การสร้างพื้นที่ที่มีความปลอดภัยให้กับเยาวชน การอบรมและฝึกฝนเยาวชนให้อยู่ในระเบียบวินัย หรือการสร้างต้นแบบเยาวชนผู้นำซึ่งเป็นเยาวชนที่ดีตามที่ผู้ใหญ่คาดหวังให้เป็นโมเดลให้เยาวชนกลุ่มเกเรเอาเป็นตัวอย่าง นอกจากนี้ กลุ่มคนทำงานยังจัดกิจกรรมที่เป็นการสร้าง “พื้นที่” ให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมร่วมกับเยาวชนด้วยกันและคนวัยอื่นๆ เพื่อให้การทำกิจกรรมของวัยรุ่นดังกล่าวเป็น “พื้นที่แสดง” สำหรับเยาวชนในการที่จะได้กลมกลืน และฝึกฝนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่มีความเหมาะสม

จะเห็นได้ว่า ในการทำงานของกลุ่มผู้ใหญ่ที่ “หวังดี” และวิธีการดำเนินงานที่คาดหวังที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคิด พฤติกรรมของเยาวชนให้มีความเหมาะสมถูกต้อง เมื่อมีการประเมินความสำเร็จของการทำงานในระยะสั้นเราจะสามารถเห็นความสำเร็จของการทำงานได้ เช่น “เยาวชนที่อยู่ในหมู่บ้านจะไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด” “ไม่ทะเลาะหรือใช้ความรุนแรงต่อกัน” “เชื่อฟังผู้ใหญ่และดำเนินชีวิตตามหลักศาสนามากขึ้น” เป็นต้น อย่างไรก็ตาม

ในระยะยาว เมื่อหากการทำงานของผู้นำไม่เข้มข้นเท่าเดิมเยาวชนในพื้นที่ จะเริ่มประพฤตินในลักษณะเดิมตามที่เคยเป็นมา เนื่องจากเยาวชน เหล่านั้นไม่เห็นความสำคัญว่า วิถีทางที่ทางผู้นำเหล่านั้นจัดหาไว้ให้มีความสำคัญและจำเป็นต่อตนเองอย่างไร ในขณะที่ผู้นำในฐานะคนทำงานเองยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ การสนับสนุนจากภายนอกและแรงกดดันจากสถานการณ์ปัญหาอื่นๆ ของตนเอง อาจทำให้การทำงานด้านเยาวชน ค่อยคลายความเข้มข้นหรือต้องปรับวิถีคิดและยุทธศาสตร์การทำงานให้ เป็นไปแนวทางอื่นที่หลากหลายมากขึ้น

กลุ่มคนทำงานกับเยาวชนอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มเยาวชนที่รวมตัวกัน ทำงานด้วยตนเอง ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงฐานคิดเกี่ยวกับการทำงานจะพบว่า กลุ่มคนทำงานที่เป็นเยาวชนเหล่านี้จะมีแนวคิดพื้นฐานหลักที่สำคัญคือการทำงานกับเยาวชนเพื่อสร้างให้เยาวชน เป็น “เยาวชนมีจิตสาธารณะ” กลุ่มทำงานกลุ่มนี้จะมีวิธีการทำงานที่แตกต่างจากกลุ่มคนทำงานในกลุ่มแรกอยู่บ้างคือ มักจะทำงานกับกลุ่มเป้าหมายโดยไม่แยกเยาวชน รวมทั้งมองผ่าน “พฤติกรรม” ที่เกเรหรือไม่เกเรของเยาวชน เรียนหนังสือ หรือไม่เรียนหนังสือ เคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือไม่ การทำงานของพวกเขามุ่งเน้นที่จะเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้ามามีประสบการณ์ในการทำงาน ทำงานร่วมกับคนอื่น และกิจกรรมที่ทำเพื่อคนอื่น ที่เรียกว่า “งานจิตอาสา” เช่น การทำค่ายอาสาขนาดเล็กเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือคนที่ลำบาก การฝึกฝนและช่วยเหลือเยาวชนรุ่นน้องให้ทำกิจกรรม เป็นต้น ซึ่งสำหรับกลุ่มคนทำงานเหล่านี้ จะเห็นว่า การให้มี “พื้นที่” ให้เยาวชนได้รับประสบการณ์การทำงานจริงเหล่านี้ถือเป็นการเปิด “พื้นที่แสดง” ให้เยาวชนได้สัมผัสประสบการณ์ด้วยตนเองจากการทำงาน ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการเปิดวิถีคิด

หรือ “พื้นที่ความคิด” ในการมองโลกและชีวิตแบบใหม่ๆ จากประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำงานในพื้นที่การแสดงดังกล่าว

หากประเมินความสำเร็จของการทำงานของกลุ่มคนทำงานที่เป็นเยาวชนจากแนวคิดและวิธีการทำงานของกลุ่มจะเห็นว่า เนื่องจากกลุ่มคนทำงานที่เป็นเยาวชนจะมีวิธีการคิดเกี่ยวกับ เยาวชนที่แตกต่างจากกลุ่มคนทำงานที่เป็นผู้ใหญ่ เป้าหมายของกลุ่มทำงานที่เป็นเยาวชนมีเพียงการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีเพื่อน ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน และร่วมกันฝึกคิดหรือฝึกทักษะในการทำงานกับคนอื่น นอกจากนี้กิจกรรมที่ดำเนินการมักเป็นกิจกรรมขนาดเล็ก ใช้งบประมาณน้อย เน้นการทำงานด้วยแรงกายหรือจิตอาสาเป็นหลัก ทำให้การทำกิจกรรมของกลุ่มเหล่านี้มีข้อจำกัดด้านงบประมาณน้อยและสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องมากกว่า

“พื้นที่แสดง” คือ “พื้นที่ความคิด”: บทสรุปการทำงานกับเยาวชนกลุ่ม พฤติกรรมเสี่ยง

กลุ่มองค์กรที่สนใจทำงานกับเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงทั้งหมดมีปรัชญาและแนวคิดเกี่ยวกับเยาวชนที่สอดคล้องและใกล้เคียงกัน คือ ต้องการสร้างทำให้เยาวชนไทย ให้เป็น “เยาวชนที่ดี และ เป็นเยาวชนที่มีวิธีการมองคนอื่นในสังคมอย่างเพื่อน และควรได้รับน้ำใจที่ดี” พวกเขาเห็นร่วมกันว่า เยาวชนพฤติกรรมเสี่ยงคือเยาวชนที่อายุและประสบการณ์ชีวิตยังน้อยทั้งยังอาศัยอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางครอบครัวและสังคมที่ไม่เหมาะสมและไม่เอื้ออำนวย อันอาจจะทำให้อัตลักษณ์ของเยาวชนเหล่านั้นบิดเบี้ยวและคลุมเครือ ตามกระแสนิยมหรือตามกระแสวาทกรรมเยาวชนที่นิยมความเสี่ยง โดดโผน และต้องการลิ้มลอง และคนทำงานต่างเชื่อว่า

อัตลักษณ์ดังกล่าวสามารถปรับเปลี่ยนไปในทางที่สร้างสรรค์ได้ ด้วยการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงตัวตน ในฐานะผู้ให้กับคนอื่นๆ ในสังคม

แม้การทำงานของผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ จะไม่สามารถเปลี่ยน หรือ ลบ Stigma ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงตาม นิยามที่พบในการศึกษานี้ตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้นนั้นลงได้ทั้งหมด แต่กลุ่ม คนทำงานได้แสดงถึงความเข้าใจลักษณะเฉพาะของกลุ่มเยาวชนที่ตนเอง ทำงานและพยายามสร้างสรรค์ลักษณะการทำงานอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด เพื่อลดและลบ stigma ดังกล่าวให้กับเยาวชน การทำงานของกลุ่มคนทำงาน เหล่านั้นจึงเป็นทั้งการให้การช่วยเหลือในเบื้องต้นแก่เยาวชนที่ต้องการความช่วยเหลือ การสร้างเกราะและรั้วที่เข้มแข็งป้องกันสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ที่จะ นำมาซึ่ง stigma หรือเพิ่มเติม stigma ให้กับเยาวชนของตนเอง เป็นต้น

อย่างไรก็ตามลักษณะการทำงานที่เป็นหัวใจของการทำงานกับ stigma “เยาวชนกลุ่มเสี่ยง” คือการผลักดันให้เยาวชนเหล่านั้น “ลบ” stigma ดังกล่าวด้วยตนเอง และวิธีการทำงานที่สำคัญที่ทุกกลุ่มทำงานนำมา ประยุกต์ใช้คือ การเปิด “พื้นที่” ทั้งที่เป็น “พื้นที่แสดง” ซึ่งได้แก่การเปิดโอกาส ให้เยาวชนเหล่านั้นได้ทดลองปฏิบัติและทำงานร่วมกับคนอื่นๆ ในสังคม ทั้ง ผ่านการทำกิจกรรมทั้งการพัฒนาศักยภาพและทักษะส่วนตนและการทำงาน จิตอาสาเพื่อสร้างประโยชน์กับผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งการอยู่ใน “พื้นที่แสดง” ดังกล่าวเป็นเสมือนการสร้างและพัฒนาพื้นที่ทางความคิดให้กับเยาวชน ซึ่ง ถือเป็นเปิดโอกาสให้พวกเขาได้ฝึกฝนการวิเคราะห์ คิดและสร้างบทสรุป เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของตนเอง และเป็นที่ยึดมั่นว่าจะทำให้พวกเขามี ความเข้มแข็งทางด้านจิตใจและมีทักษะในการดำเนินชีวิตที่จะปกป้องตนเอง จากภาวะเสี่ยงต่างๆ ด้วยตนเองในอนาคต

บรรณานุกรม

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. 2551. **สถิติสถานพินิจเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ ปี พ.ศ.2540-2550.** แหล่งที่มา: http://www2.djop.moj.go.th/stat/show_stat.php เข้าถึงเมื่อ ม.ค. 2551.
- ชาย โพธิ์สิตา. 2547. **วิกฤติเยาวชนไทยกับ 3 พฤติกรรมเสี่ยง.** ผู้จัดการออนไลน์. 26 พ.ค. 2547.
- ไตรรัตน์ ฟ้าปกาสิต. 2543. **วิถีชีวิตและโลกทัศน์ของเด็กเร่ร่อนในกรุงเทพมหานคร: ศึกษากรณีบริเวณสถานีรถไฟกรุงเทพหัวลำโพง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปนัดดา ชำนาญสุข. 2551. **เร่ร่อน รัก รุนแรง โลกของชายนักบิด.** กรุงเทพฯ: เป็นไทพับลิชิ่ง จำกัด.
- สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548 . **รายงานการวิจัยโครงการการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพเด็กด้านทักษะชีวิตนอกระบบโรงเรียน.** กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ.
- _____. 2551 . **รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการทำงานกับเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.).

อมรวิชัย นาคทรพรพ. 2550. การสำรวจปัจจัยเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติด

ในหมู่ประชาชน.ออนไลน์.แหล่งที่มา:

<http://www.moc.moe.go.th>. เข้าถึงวันที่ 24 ส.ค. 2550.

_____. นักวิชาการแฉเด็กมัธยม. 2550. “ตบตี เตะ ตีบ”รุนแรงมาก

ขึ้น. ผู้จัดการออนไลน์ (1ต.ค.2550).แหล่งที่มา:

<http://www.childmedia.net/node/228> เข้าถึงเมื่อ ม.ค. 2551.

อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2549. ความรุนแรงในเยาวชน ไทย: รายงานการ

ทบทวนองค์ความรู้ และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

อุมาพร ตรังคสมบัติ และคณะ. 2541. พฤติกรรมเสี่ยงในเยาวชน:

ความชุกและปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ:

คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.